

3027

3027/6

1251

ське Національно-Демократичне Об'єднання

7684

ЗА РІДНУ ЗЕМЛЮ

Справа кольтонізації

Д-р Степан Баран:

НАРОД БЕЗ ЗЕМЛІ — РИБА БЕЗ ВОДИ

З. Порай:

ГОЛОД ЗЕМЛІ

Львів. Бібліотека
А.І. УРСР

Л Ї В І В

1 9 3 6

Накладом Видавничої Спідки „Діло“.

4170

Найкорисніше

Обезпечите своє майно від огню й від крадіжів-влому в Т-ві Взаїмних Обезпечень

зложите свої ощадності і поладнаєте всі банкові справи в Кооперативному Банку

„ДНІСТЕР“

у Львові, вул. Руська ч. 20.

Центральний Кооперативний Банк

„Краєвий Союз Кредитовий“ у Львові,
вул. Третого Мая 15.

приймає вкладки ощадності і як централа кредитова для українських кооператив усіх видів дає кредити на піднесення господарства і промислу.

Домагайтеся по всіх крамницях
виключно виробів

„Фортуни Нової“

Львів, Кордецького 23.

Фабрики цукорків, чоколяди, печива, андрусів, овочевих перетворів.

Здорорі!

Дешеві!

„ЗОРЯ“ фабрика хемічних виробів
О. Левицька і С-ка
у Львові, вул. Кордецького 51.

Тел. 260-04.

ПКО 503.881.

власні вироби найкращої якості: пасту до взуття „Еlegant“ терп. і воск. у всіх красках, пасту до підлоги „Француська маса“ (фотеруючу і фарбуючу), віск до підлоги, синку до білля шварц до чобіт, васеліну до шкір.

06/10

Handwritten signature

Українське Національно-Демократичне Об'єднання

7684

ЗА РІДНУ ЗЕМЛЮ

Справа кольтонізації

Д-р Степан Баран:

НАРОД БЕЗ ЗЕМЛІ — РИБА БЕЗ ВОДИ

З. Порай:

ГОЛОД ЗЕМЛІ

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Випозичальня книжок
„ІСМАРАГД“
Львів, вул. Косишківка 4

Л Ъ В І В

1 9 3 6

Накладом Видавничої Спілки „Діло“.

Х205
3027
~~Видання~~

T3 (24k) 5

УОЗ (24k) 5

Читайте і передплачуйте

„СВОБОДУ”

орган Українського Національно-Демократичного Обєднання

Адреса: Львів, Підвалля 7 III пов.

Місячна передплата 65 сот.; річна 7 зол.

Вступайте масово в члени У.Н.Д.О.!

**УНДО одиноке бореться
за поправу долі укра-
їнського селянина.**

Львівська державна
наукова бібліотека
201

2988.

ВІДБИТКА ЗІ „СВОБОДИ“.

Пос. Д-р СТ. БАРАН

Народ без землі — риба без води.

(Справа земельної реформи)

У кожного народу й у кожній державі найважливішою, справді життєвою справою є земельна справа, чи радше справа землеволодіння. Є правдою, що хто має землю і право нею користуватися, цей має запевнену майбутність. Від ранніх часів в людської історії землеволодіння грало рішальну роль у державному і соціальному будівництві та у міжнародніх взаєминах. За володіння землею ведено війни; хліборобський стан був часто основою могутности держави й підставою для розвою культури. Світова римська імперія свій початок і розвій завдячувала римському хліборобові, що давав найкращого жовніра і кольтонізатора новоздобутих країв. З хвилиною упадку хліборобського стану в Італії через конкуренцію у довозі до Риму й Італії дешевого збіжжя з нових провінцій, головно з Єгипту, спролетаризування дрібних хліборобів та витворення в Італії великанських лятифундій, упала у війську давна дисципліна й оборонна сила римської держави,

що спричинило занепад і розвал світової римської держави та високої її культури.

ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ ЗА КНЯЖИХ ЧАСІВ.

Землеволодіння на українських землях за княжої доби спиралося на приватній власності, коли земля була власністю українських бояр і свобідних селян-хліборобів. Велика земельна власність бояр користувалася при веденні сільського господарства робочою силою воєнних бранців, а частинно так званих ізгоїв, себто людей, винятих зпід права і закупів, що ними були невивплатні довжники до часу, доки позички не відробили. Селяни-хлібороби були зправила свобідні і свобідно користувалися своєю землею на основі необмеженого права власності, платячи тільки податок, звичайно в натурі, на користь володаря.

ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ ЗА ІСТОРИЧНОЇ ПОЛЬЩІ.

Відносини в некористь селян змінилися з хвилиною, коли українські землі перейшли під панування Польщі. Сталося це у Галичині вже в половині 14. віку, на інших землях значно пізніше, як ті землі разом з Литвою, в якої склад

входили, на основі Люблинської Унії (1569 р.) дісталися Польщі. На українські землі пішли тисячі польської шляхти. Розпочалася боротьба з місцевим дворянством, яке винищено, а рештки перейшли у польський табор. Великі земельні обшари надавали польські королі польській шляхті зі заходу. Роздаровано не тільки поодинокі села, але цілі величезні області, витворюючи в цей спосіб магнатів-короленят. Українська велика земельна власність перестала існувати вже на початку 17. віку. Повні права мала тільки польська шляхта і це й було причиною, що слабодухи бояри покинули український нарід і грецьку віру, прийняли латинство і спольщилися. Оставшу в живих українську шляхту, що не відцуралася своєї віри і народу, зіпхнули під господарським і соціяльним оглядом до рівня селянського стану. Польська верхівка з релігійного й національного боку не ткнула однак селянських мас, які невдовзі зовсім обезправлено.

Тоді розпочалося закріпощення селян. Зразу спиралося воно на простій самоволі дідичів, але вскорі знайшло воно правне уґрунтування в постановах законів польського шляхетського сойму. Від кінця 15. до половини 16. віку переведено численними законами цілковите закріпощення свобідних до цього часу

українських селян. Вперед заборонено свобідне перенішення селян з місця на місце, дальше наложено на селян примус панщизняних робіт на користь дідича, а накінець (закон з 1543 р.) позбавлено селян усіх людських прав і зроблено їх двірським робучим інвентарем, при чому втратили вони право власности своєї досі землі на користь дідича. Зі свобідного селянина-хлібороба зробили в Польщі панщизняка, вивласненого зі землі, зданого у всьому на ласку й неласку фільварочного пана, тип хлопа, обовязаного до примусових робіт на панському лані.

І у західно-європейських краях не мали селяни у тих часах повних свобід. Але їх положення було куди краще, як положення селян у Польщі. На заході був селянин-хлібороб чиншівником, що платив тільки чинш земельному панові без обовязку примусових робіт для нього. На заході дохід земельних панів творив чинш (ренти), який оплачував хлібороб-чиншівник. Тому земельний пан старався у власному інтересі, щоб хлібороб-чиншівник мав більший шмат землі і щоб добре на ньому господарив та щоб був заможний, бо тоді лекше міг платити чинш.

Не так було у Польщі. Тут витворилося велике панське фільварочне господарство під управою фільварочного па-

на чи його посесора. Хлопські ґрунти, використовувані за чиншом, прилучують пани до власного фільварку. Польським земельним панам не залежить на доході з чиншу, але на доході з господарства власного фільварку. Фільварок, ведений у власній управі, потребував багато робочих рук, які мусів доставити безплатно панщизняк, що став робучою худобою на панському фільварку. Визиск селян-панщизняків фільварочними панами та їх прислугою і нелюдські відносини, серед яких жили панщизняки, були одною з найважливіших причин протипольських селянських масових рухів в 17. і 18. віках, з яких найзамітнішою була коліївщина (1768 р.) на Правобережній Україні.

ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ ЗА АВСТРІЇ.

Такий безправний для селян-панщизняків стан тривав до упадку Польщі і її розбору. А 1772 р. прилучено теперішню Галичину до Австрії. Тоді майже вся земля за винятком нечисленних дібр греко-кат. церкви чи її керманічів, находилася в руках польської шляхти, що жила працею вивласненого зі землі панщизняка. Перші земельні реформи розпочав в Галичині австрійський уряд. Обмежено дідичівську самоволю і на-

дворним декретом з 2 квітня 1787 р. створено рустикальний й земельний фонд. На основі цього декрету всі землі, які в дні 1 листопада 1786 р. находилися в посіданні селян, мали творити ненарушимий запас, на якому мало сидіти селянство. Тих земель не можна було прилучувати до панського (домініяльного) запасу земель. Переведено інвентаризацію роботизн і створено тимчасовий земельний катастер (1819 р.), який вже тоді виказав 61 проц. неповних селянських господарств, себто, господарств, що не мали умовин для економічної самостійності задля недостатньої площі, в чому було 19.5 проц. цілковито нежиттєздатних нижче двоморгових господарств. Оконечний земельний катастер з рр. 1847—1859 — виказує вже 71 проц. дрібних (нижче 10 моргів) господарств, у цьому 27.2 проц. господарів нижче двоморгових.

В 1848 р. скасовано в Галичині панщину (в Росії щойно 1861 р.) і увласнено селян. Увласнення дало селянству особисту свободу, зробило його необмеженими власниками земельних наділів, на яких сиділи, дало йому вибір зватися, але не дало господарських основ, до розвою. Велика більшість наших селян в Галичині вже в часі скасування панщини була в дійсности нуждарями. Цю нужду нашого селянства збільшила

ще т. зв. регуляція пасовиськових і лісових сервітутів, що її переведено з нечуваною кривдою для селян на основі цісарського патенту з 5 липня 1853 р. Це була життєва справа селян, що за панщини за свою безплатну працю на панському лані, користувалися пасовиськами і побором дров з панського ліса. Сервітутові комісії, що були під впливом дідичів, незвичайно скривдили селян, що опинилися нараз майже без ніякого відшкодування, стративши пасовисько і право побору дров. Безуспішні остали й процеси за ліси і пасовиська, а про цю велику господарську кривду не забуло наше село аж до світової війни, а сама вона оставила слід і у нашій літературі, у новелі-оповіданні Івана Франка п. н. „Ліси і пасовиська”.

ПЕРЕДВОЄННА ПАРЦЕЛЯЦІЯ.

Після увласнення селян були змушені дідичі користуватися платними робітниками. Призвичаєні за панщини до безплатного робітника, не маючи оборотної готівки, зачали хилитися до руїни. Щоб ратувати себе від загибелі, зачали дідичі продавати свої лани. Так повстала парцеляція, що рік річно за останнє передвоєнне півстоліття зменшувала більшу земельну власність так,

що шляхом парцеляції більша земельна власність у Східній Галичині втратила в роках від 1852 до 1912 р. 275.681 гектарів і з площі 2,461.263 га в рр. 1852—1866 або 44.4 проц. загалу землі зійшла в 1912 р. до 2,089.853 га або 37.8 проц. загалу землі.

Голод на землю був у Східній Галичині ще від панщизняних часів, не диво отже, що голодні на землю українські хлібороби кинулися шляхом купна землі при парцеляції поширювати свої маленькі рільничі варстати. Щоб перевести парцеляцію на більші розміри, треба було більшої готівки, якої селяни не мали. Українські діячі старалися ще перед світовою війною за концесію на український парцеляційний банк, щоб прийти нашим селянам з допомогою при парцеляції. Всі однак заходи наших тодішніх послів у Відні здобути згадану концесію остали без успіху з причини спротиву польських послів, з якими рахувалося австрійське правительство. Австрійська держава не регулювала парцеляції окремими законами, як це є тепер у Польщі, оставляючи парцеляційні справи добровільній умові сторін. З обшару землі 276.000 га, який у Східній Галичині перейшов перед війною у селянські руки, тільки незначна частина (около 38000 га) перейшла в українські руки, більшість (около 238.000 га) взяли

тоді мазури, що тоді масово стали ко-
льонізувати Східну Галичину, до якої
в рр. 1880—1910 наплило зі заходу
318.589 поляків, витискаючи в цей спо-
сіб нашого селянина з його рідної землі.
Границі держав не були тоді замкнені
для еміграції, як це є нині, і наше хлібо-
робське населення рятуючи себе перед
голодом та не маючи відповідних заробітків в краю, зачало емігрувати на ста-
ло за море (Злучені Держави Півн. Аме-
рики, Канада і Бразилія) і в рр. 1890—
1910 виемігрувало зі Східної Галичини
371.941 українців. Сезонова (часова) е-
міграція, головно до Німеччини від 1903
р., виносила около 300.000 до 400.000
річно з цілої Східної Галичини і ще сяк-
так ратувала наше крайно-зубожіле сіль-
ське населення.

ПОВОЄННІ РЕФОРМИ.

Світова війна попри великі зміни у
границях держав при розторощенні ве-
ликих старих держав і повстанні нових,
принесла великі зміни щодо земельної
власності і її розподілу. Сталося це го-
ловно у тих державах, де ще значний
відсоток хліборобської землі належав
до більшої земельної власності — при-
ватної чи публичної. У воєнних стрілець-
ких окопах було найбільше дрібних ма-

лоземельних або й безземельних хліборобів, що їх треба було наділити землею. Земельна реформа стала народньою й державною konieczністю. І її зачали переводити, задержуючи усюди засаду приватної власності. В цей спосіб велика земельна власність була призначена на повільну ліквідацію шляхом переведення земельної реформи. У різних державах цю реформу переводиться ріжними способами, але усюди є одна мета — перевести новий розподіл хліборобської землі окремими земельними законами й наділити землею як приватною власністю тих, що досі землі не мали зовсім, або мали її за мало. Земельна реформа торкалася звичайно тільки посівної землі, сіножатей й пасовиська, не заторкаючи натомість лісів.

В СОВІТАХ.

Інакшим шляхом пішла земельна справа в Світах. Там цілковито знесено приватну власність, навіть дрібну селянську. Уся земля стала власністю держави, а селян-хліборобів перемінено у невільників, що мусять при голодових пайках та страшному терорі працювати на комуністів. Наше селянство за Збручем, перед війною багато заможніше як наші селяни в Галичині, на своїй ро-

дючій землі буквально вимирає з голоду, живучи при цьому утакому кріпацтві, якого не було й нема на світі.

В ПОЛЬЩІ.

Приходжу тепер до земельних відносин у Польщі. Вони є цього роду, що не дозволяють, щоби в українському селі осів хочби один кольтоніст, бо село наше перелюднене більше, як денебудь в Європі.

В історії кожного народу у корінні його існування є справа землеволодіння. Хто є паном землі, цей паном країни. Не інакше було і в історії польсько-українських взаємин. Нездорові відносини у землеволодінні на українських землях історичної Польщі були одною з рішальних причин польсько-українського зудару, що в наслідку скінчився розгромом і упадком Польщі. Ці причини існують у великій мірі й у відновленій польській державі, що не зважаючи на змінені політичні, економічні й соціальні обставини продовжує по суті передрозподільну політику. Доказом цього сучасна польська аграрна політика щодо розподілу володіння землею на т. зв. кресах від 1919 р. по нинішній день.

ЗЕМЕЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В ПОЛЬЩІ.

Земельною реформою занявся варшавський сойм — конституанта вже в перших місяцях свого існування у 1919 р. Тоді впала у соймовій дискусії відомою заява провідника польських людовців Вітоса, що аграрна реформа konieczна тому, щоб сколонізувати „креси“, бо на сході тривкі границі Польщі може значити тільки плуг польського хлопа. Законом з 2. серпня 1919 р. сойм уповажнив раду міністрів видати розпорядок зі силою закону про оборот землею. Такий розпорядок вийшов 1. вересня 1919 р., на основі якого земельні власти мали давати або й ні дозвіл на набуття землі рустикальної (селянської) і домініяльної (дідичівської). Наміри були ясні. Йшло про те, щоб не допустити до переходу землі з рук дідичів у руки українського селянина. Законом з 6. липня 1920 р. утворено повний колонізаційний апарат у виді головного земельного уряду (опісля міністерства земельних реформ — нині вже скасованого) та окружних і повітових земельних урядів, від яких залежав увесь оборот власністю землі.

Були це часи збройної большевицької загрози. Якраз у часі, коли больше-

вицька армія дійшла вже недалеко Варшави, сойм для приєднання польського селянства й мас пролетаріату до участі в оборонній акції держави ухвалив 15. липня 1920 р., що вже в осінніх місяцях того року, після відтиснення большевиків на схід, став підставою широкої колонізаційної акції українських земель польським елементом зі заходу при помочі держави й авторизованих нею польських парцеляційних установ з державною установою „Паньствови Банк Рольни“ у проводі.

ЗАКОНИ ПРО ВІЙСЬКОВУ КОЛЬОНІЗАЦІЮ.

Що більше. Ця сама конституанта видала 17. грудня 1920 р. два закони про військову колонізацію північно українських, білоруських і литовських земель (в Галичині вони не обов'язують), які належать до унікатів у сучасному аграрному законодавстві й не мають відповідника в ніодній з європейських держав та живо нагадують основи аграрної політики римської держави з кінця республіки й початків цісарства з колонізацією римських „кресів“ військовими ветеранами. Зі згаданих двох законів з тої самої дати 17. грудня 1920 р. пер-

ший є законом про переняття на власність держави землі в деяких повітах (Волинь, Полісся і даліше на північ) — Вістник Законів Р. П. ч. 4, поз. 17 з 1921 р., другий (В. З. Р. П. ч. 4, поз. 18 з 1921 р.) є законом про надання землі жовнірам польського війська.

На основі постанов першого закону (поз. 17) держава переняла на власність на згаданій території земельні добра державні, царські, апанажеві, рабінатські й Крестянського Банку бувшої російської держави, майорати, духовні й монастирські добра та добра публичних інституцій та значну частину приватних дібр. З тих земель створено земельний фонд для військового осадництва, яке мали перевести створені тим законом окремі повітові надавчі комітети.

Закон про надання землі жовнірам польського війська (поз. 18) постановляє, що з вище згаданого запасу землі, створеного вище згаданим законом, мають дістати безплатно на власність у розмірах до 45 га інваліди й жовніри польського війська, які спеціально відзначилися як теж і жовніри, що добровільно вступили до польського війська і відбули фронтову службу. Вони мали не тільки одержати безплатно земельні наділи, але держава прирікла їм

33276

17

У цьому законі допомогу в натурі й грошах для загосподарювання ґрунтів, одержаних поодинокими жовнірами або їхніми спілками.

ЗАКОН ПРО ВИКОНАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ.

Властивим законом у Польщі, на основі якого переводиться тепер парцеляцію земельної власности, є закон з 28. грудня 1925 р. про виконання земельної реформи (В. З. Р. П. ч. 1, поз. 1 з 1926 р.). Головні постанови його такі:

825

Земельний устрій в Польщі — як говориться у першій статті — опирається на сильних, здорових і пригожих до видатної продукції господарствах різного типу й величини, що становлять приватну власність посідачів. Переведення нового устрою обіймає: 1) творення нових самостійних рільних господарств, 2) побільшення існуючих карловатих господарств до розміру самостійних господарських одиниць, 3) творення дрібних господарств для продукції городовини, 4) творення колоній і робітничих та урядничих огороців недалеко міст і промислових осе-

Львівська державна
наукова бібліотека

№

201

редків і 5) забезпечення відповідних теренів для хліборобських шкіл і огнищ хліборобської й огородничої культури.

Для переведення цієї ціли твориться земельний запас (фонд) зі земельних нерухоностей з виключенням лісів, що є предметом раціональної господарки і вод, ужиткованих для риболовлі або промислу. На цей запас землі складаються: 1) державні землі, 2) землі мертвої руки (духовні, єпископські, капітульні, парохіяльні, церковні) згідно з конкордатом з Апостольською Столицею з 23. квітня 1925 р., 3) земельні нерухоности інших церков і віроісповідних громад, 4) земельні нерухоности публичних інституцій й фундації за винятком земель, що є власністю самоврядування і 5) інші земельні нерухоности, що є власністю ординацій або фідейкомісів. Ґрунти, положені в адміністраційних границях міст, не підпадають під постанови закону про виконання земельної реформи.

Найвищий обшар землі, що його може мати один дотеперішній більший земельний власник (ґрунти, положені у ріжних громадах, зраховується разом) виносить: 1) 60 гектарів при нерухоностях земельних, положених у про-

мислових і підміських округах, 2) 180 га при інших земельних нерухомостях в цілій Польщі (у цьому і в Галиничі), а 300 га на Волині й Поліссі. В господарствах, що ведуть горальні, крохмальні або пляткарні (сушена картопля) у цілій Польщі цей обшар може бути підвищений до 350 га, а у господарствах з цукроварнями до 700 га. Як вже сказано, ліси і води до цього контингенту не входять.

Законний річний парцеляційний контингент виносить у перших десяти літах (від 1926 р.) по 200.000 га у цілій державі. Висоту дальших контингентів ухвалює рада міністрів. Якщо у році не вичерпається приписаного контингенту, то його парцелюється у наступному році попри звичайний контингент, що припадає на цей рік. Парцеляційний плян з виказом маєтків усталює щорічно рада міністрів на внесок міністра хліборобства і земельних реформ найпізніше до 10. січня кожного року і його оголошують у Вістнику Законів найпізніше до 31. січня цього року.

Важною є постанова, з якої у нас в Галичині майже ніде не користано, а саме: Якщо в громаді переводиться комасацію, то міністер хліборобства і земельних реформ може наложити на

більшого земельного власника (дідича) обов'язок розпарцелювати між власників карловатих господарств відповідну кількість землі в цілі доповнення карловатих господарств і то добровільно або через продаж Державному Банкові Рільному. Цей ґрунт входить тоді до комасаційного обшару і власник карловатого господарства одержує свій збільшений наділ в одному кусні.

ЯК ПЕРЕВОДЯТЬ У НАС ПАРЦЕЛЯЦІЮ.

Парцеляцію переводять у нас майже зправила самі власники маєтків з вільної руки. Мусять вони однак предложити земельним властям (ними є тепер земельні комісарі при деяких староствах на кілька повітів і виділи рільні та земельних реформ при воєвідських урядах на місце скасованих з днем 31. грудня 1933 р. окремих земельних повітових і окружних урядів) — парцеляційний плян і виказ набувців, які затверджують земельні власти. В останніх роках, особливо на Поділлі, витворилася практика, суперечна з поставами закону, а диктована єдино польською націоналістичною політикою, що

дідичі не хотять продати нашим місцевим людям ані морга землі, кажучи, що мають такий приказ від властей. Запитані у цій справі земельні власти (комісарі і воєвідські уряди) заявляють, що такого приказу дідичеві не давали. Але остає факт, що наші місцеві люди землі таки не можуть купити і на перелюднену землю приходять нові маси кольтів зі заходу.

Якщо дідич не розпарцелює у приписаному часі своєї надвижки землі, призначеної на парцеляцію, тоді воєвідський уряд (виділ рільний і земельних реформ), переводять примусовий викуп на основі переведеної ним оцінки, а саму парцеляцію переводить Державний Банк Рільний, а дідич одержує відшкодування тільки частинно в грошах від 50% при маетках до 1.000 га, до 20% при маетках понад 4.000, а решту в листах земельної ренти. При парцеляції ліквідується дотеперішні аренди та звільнюється двірську службу.

Важною є постанова 45 статті, якої у нас теж не додержують. Ця стаття постановляє іменно, що при кожній парцеляції земельної власности або її частини слід творити зправила для безземельних родин сталої фільварочної служби, що тратить працю внаслідок

парцеляції даних обшарів. Це не стосується до особистої служби дідача, або робітників зайнятих у промислі.

Парцеляцією керує міністер хліборобства і земельних реформ через воєвідські уряди і Держ. Рільний Банк. За дозволом земельних властей можуть переводити парцеляцію й окремі до цього уповажені інституції, або і самі земельні власники — в кожному випадку згідно з постановами закону про виконання земельної реформи.

ВЕЛИЧИНА ПАРЦЕЛЯЦІЙНОГО НАДІЛУ.

Величина парцеляційних наділів (ст. 50) виносить: 1) обшар новоутворених господарств, до якого можуть бути побільшені існуючі господарства, виносить 20 га, у гірських околицях, на Волині і Поліссі 35 га, 2) обшар господарства для продукції городовини 5 га, 3) обшар парцелі сільсько-ремісничої 2 га і 4) обшар робітничої або урядничої парцелі при містах і промислових осередках — 1 га.

ЦІЛЬ ПАРЦЕЛЯЦІЇ.

Про мету парцеляції говорить стаття 51: — Парцельовані обшари мають

бути ужиті **передовсім для доповнення карловатих господарств**, а опісля на творення нових самостійних господарств. Міністер хліборобства і земельних реформ може однак на внесок воєвідського уряду призначити частинно або у цілості цілий обшар або для доповнення карловатих господарств, або для творення нових осель, при чому може він розпорядити, щоб призначений на парцеляцію обшар продано кандидатам зпоміж мешканців повітів або громад перелюднених і вимагаючих уздоровлення аграрних відносин. Тут говориться зовсім виразно про кольтонізацію, з якої власти скористали і користають у найширшому розмірі з безсумнівною кривдою місцевого українського населення, яке однодушно боролось й бореться проти згаданої вище постанови. На основі постанови згаданої 51 ст. при кольтонізаційній парцеляції фільварочна служба, якщо зрікається набути земельні наділи з маєтків парцельованих Держ. Рільним Банком, має одержати з державного скарбу відшкодування по 500 зол. крім належитості з титулу розв'язання службових взаємин.

ХТО МОЖЕ БУТИ ПАРЦЕЛЯНТОМ

Про це, хто може бути парцелянтом, рішає 52 ст.: Набувцями парцель рільничих або городових можуть бути тільки громадяни польської держави, яких головним званням є рільна або городова продукція, або особи, які викажуться, що є теоретично або практично приготовані до самотійного ведення рільного або огородового господарства, яких членами є особи з повищими вимогами. Від набуття ґрунту при парцеляції є виключені особи, укарані судово найменше дволітною в'язницею за проступки проти польської держави, як теж ті, що їх укарано судово за дезерцію з польського війська. Набувцями ґрунтів мертвої руки можуть бути переважно вірні цього віроісповідання, якого добра парцелюється.

При рівних кваліфікаціях фахових і господарських (ст. 53) при кожній парцеляції у першу чергу мають бути узгляднені, оскільки не є власниками самотійних господарств: 1) посесори й офіціялісти парцельованих маєтків, 2) заслужені жовніри й інваліди польської армії і польських добровольчих формацій, 3) родини (вдови або сироти) по польських жовнірах польської

армії і польських добровольчих формацій, 4) абсолюенти хліборобських шкіл і 5) реемігранти, змушені з політичних причин опустити границі чужої держави. У вичислених категоріях має бути узгляднене передовсім населення сусідніх сіл.

ОБМЕЖЕННЯ ПОЗБУВАННЯ.

Грунтів (ст. 54) набутих при парцеляції обтяжених позичками з державних фондів або у Державн. Рільничому Банку, не можна ділити, продавати, виарендовувати або заставляти без дозволу земельних властей, аж до часу цілковитої сплати позички.

ФІНАНСОВА ПОМІЧ.

Закон про виконання земельної реформи передбачує теж фінансову поміч для набувців парцель з маєтків, що є державною власністю й уділення кредитів з Держ. Рільничого Банку, при чім для набувців **сусідніх** карловатих господарств цей кредит буде уділений до повної вартости набутих при парцеляції наділів.

СУСІДСЬКА ПАРЦЕЛЯЦІЯ МАЄ ПЕРШЕНСТВО.

Я навів подрібно постанови обох осадничих законів з 17. грудня 1920 р. і закону про виконання земельної реформи з 28 грудня 1925 р. З цього останнього виходить зовсім ясно, що першенство має сусідська парцеляція, себто, парцеляція між місцеве населення без огляду на націю. На практиці вийшло здебільша навпаки, завдяки рішальних у тій справі державних установ всупереч постановам згаданого закону і життєвим інтересам тих околиць, де переведено кольтонізацію.

ПЕРЕЛЮДНЕННЯ НАШОГО СЕЛА.

Українські землі в Польщі, а зокрема Східна Галичина, належить до найбільш перенаселених аграрних країв Європи, де нема зовсім місця на яку небудь кольтонізацію. У Східній Галичині є аж 60.5 проц. усіх господарств нижче двох гектарів площини (карловатих), а 29.8 проц. від 2 до 5 га — інакше, більше як 60 проц. господарств є у Східній Галичині взагалі нежиттєздатних, а 30 проц. ледви може животіти. А на цих усіх господарствах живе чейже 90 проц. усього сільського населення. Цих 90

проц. хліборобського населення, що живе на господарствах, має заледви 13 проц. відсотків усеї сільсько-господарської площини. Мова тих цифр така страшна, що не треба для них чорної краски. Положення нашого селянства прямо жахливе. Лихе відживлювання й недоїдання, брак обуви й одягу, тісні мешкання, а зимою брак палива, отце ті невідступні товариші долі нашого селянина, що доводять його до розпуки. Наш хлібороб працює від досвіта до ночі та старається збільшити доходи зі свого господарства. Але ясно, що на такому маленькому клаптику землі ще й при щоденній господарській скруті годі селянинові вибитися з цього лиха. Одинокую розвяку знаходить у цьому, що стягає щораз більше свій ремінець, недоїдає даліше, на цілу родину має нераз одну пару чобіт, а своїм дітям не може дати конечної освіти.

Промислових і фабричних осередків тут нема й сільське населення не може знайти ніде праці. Не можуть її знайти і ті, що давніше працювали на панському лані, коли двірські обшари розparcelьовано. Ратунок для нашого села перед війною був в еміграції за границю. Тепер еміграції нема й сільська біднота безпомічно загибає. А її на самих українських землях в Польщі буде около два міліони. Допомог з фонду без-

робітних не одержує з них ніхто, як це є з міськими і фабричними безробітними.

ПРАВО НА ЗЕМЛЮ.

Наш селянин має повне право на землю, на якій працювали його батьки й діди, оброблюючи панські лани. Того природного права ніхто йому відобрати не сміє і за землю буде боротися наш хлібороб до загину, бо тут іде вже про оборону самого фізичного існування, а до боротьби за землю для хлібороба стане усе українське громадянство!

ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ ВОЄВІДСТВО.

Найгостріші форми боротьби за землю й польський наступ зі заходу прибирає на теренах тернопільського воєводства (Поділля). Після обчислень начальника виділу рільного і земельних реформ тернопільського воєвідського уряду інж. Ющика — загальний обшар великої посілости у терноп. воєвідстві понад 180 га мав 539.717 га, у цьому лісів 203.860 га (на основі спису з 1921 р.) так, що загальний обшар агрономічних ужитків виносив 335.857 га. Від 1919 до 1 січня 1934 р. розparcelьовано 151.182 га, тому сьогодні більша власність тернопільського воєводства має 184.675 га

агрономічних ужитків і 184.376 га лісів. Однак не значить це, що тих 184.675 га було запасом землі на цілі аграрної реформи, бо від повищого обшару треба відчислити в 400 маєтках по 180 га, що є вільні по думці 4 статті закону про виконання земельної реформи від парцеляційного обов'язку. Робить це 73.000 га. До цього треба дочислити вилучення, що не підпадають під парцеляцію, а які до дня 31 грудня 1933 р. винесли 15.338 га — то фактичний запас землі мав на терені тернопільського воєвідства 96.337 га агрономічних ужитків, що підпадають парцеляції на цілі земельної реформи.

ЯК ПРЕДСТАВЛЯЄТЬСЯ ПОДІЛ ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ В ТЕРН. ВОЄВІДСТВІ.

Найбільш аграрним воєвідством в Польщі є тернопільське воєвідство, що має теж і найліпшу землю (Поділля). Земельні відносини малої власности на цьому типовому рільничому просторі були після статистики з 1921 р. такі:

Обшар господ.	Число госп.	%
Понижче 2 га	138.941	55.2
від 2—5 га	78.477	31.2
від 5—20 га	31.552	12.5
від 20—50 га	1.183	0.5

Як з повищого зіставлення виходить, селянські аграрні відносини не предста-

вляються корисно з причини великого числа карловатих господарств, значного перелюднення села, слабого упромисловлення краю та великого роздроблення селянських ґрунтів.

Як представляється в тернопільському воєвідстві санація аграрних відносин? Від 1919 р. по 1920 р. утворено там 9.721 нових господарств на обшарі 53.127 га з пересічним обшаром новоутвореного господарства $5\frac{1}{2}$ га. У тому самому часі доповнено 38.124 карловатих господарств обшаром 55.584 га з пересічним додатком на доповнення одного господарства по півтора гектара.

Багатомовні цифри інж. Ющика, що кричать про нечуваний земельний голод селянських мас в тернопільському воєвідстві. Число нижче п'ятьгектарових нежиттездатних господарств, виносить тут великанську цифру 217.438 або 86.4 проц. З цієї цифри шляхом парцеляції більшої власности доповнено всього 38.124 господарств або 17.5 проц. Земельна реформа не обняла зовсім 175.294 господарств нижче п'ятьгектарових або 82.5 проц. Обіймає воно велике число населення 876.000 душ, числячи тільки по пять душ на одно господарство. До цього слід додати сільський безземельний пролетаріят з дуже скромною цифрою 200.000 так, що малоземельне і безземельне сільське населення рахує 1 міл.

076 тис. 470 душ на около півтора міліона загалу населення, себто близько 70 проц. усієї людности воєвідства. На ту усю міліонову сільську бідноту було 1 січня 1934 р. всього 96.337 га рільних ужитків, підпадаючих під парцеляцію, або пересічно по пів гектара на одно нижче пять гектарове господарство, не кажучи вже про безземельних.

СКІЛЬКІСТЬ РОЗПАРЦЕЛЬОВАНОЇ ЗЕМЛІ В ПОЛЬЩІ ВІД 1919 Р. ДО 1935 Р.

Подрібної урядової статистики з поодиноких воєвідств Польщі щодо переведеної парцеляції, зокрема після національності набувців, не оголошено. Є тільки часописні вістки, а в останньому часі й заява міністра хліборобства і земельних реформ Понятовського з 23 жовтня 1936 р., які дають можливість зорієнтуватися у вислідах переведеної досі парцеляції. І так після оцінки „Ілюстр. Курієра Цодз.“ з 25. липня 1936 р. — від 1929 р. до 1935 р., розпарцельовано в Польщі 2,326.000 га землі. З того простору воєвідські уряди (давніше до кінця 1933 р. земельні уряди розпарцельовували 568.320 га між 130.545 осіб. Державний Земельний Банк розпарцельовав 73.606 га між 12.958 осіб,

землевласники розпарцелювали 1,540.998 га між 478.846 осіб і вкінці на просторі 143.067 га створено 7.848 господарств для військових осадників. Крім цього в тому часі переведено комасацію 589.000 господарств, головню в корінній Польщі і на Волині, бо у Східній Галичині її майже не було), простором 4,052.000 га, з якого змеліоровано коло 400.000 га як вже вище сказано, на українських землях, високо перелюднених хліборобським населенням, парцельована земля переважно дісталася в руки польських селян, здебільша кольтоністів зі заходу, що спричинило дальшу господарську загибіль нашого села.

ЗАЯВА МІН. ПОНЯТОВСЬКОГО.

На пресовій конференції у Варшаві 23 жовтня 1936 р., мін. хліборобства і земельних реформ Понятовський обговорив дотеперішню акцію уряду в земельних справах. Мін. Понятовський належав колись до радикально-хлопського Визволення і сьогодні репрезентує в уряді напрям як найскорішої ліквідації більшої земельної власности та переходу землі в руки селян, при чому є прихильником дальшої кольтонізації українських земель польським елементом зі заходу мимо цього, що хліборобська

площа є тут нечувано перенаселена. Ствердив це сам мін. Понятовський, кажучи, що з одного гектара поля вдержується в Польщі тричі більше число хліборобського населення ніж в ССРСР, двічі більше ніж у Данії та Японії і на 50 проц. більше ніж у Німеччині, Чехословаччині і на Мадярщині. Цей стан погіршується в Польщі помітно кожного року з причини великого природного приросту людности (коло 450.000 річно) і замкнення еміграції та повороту реемігрантів, бо надвишка рееміграції над еміграцією в часі 1919—1935 рр. виносила коло 100.000 осіб.

КОЛЬОНІЗАЦІЙНА АКЦІЯ В РР. 1919—1935 В ОСВІТЛЕННІ МІНІСТРА ПОНЯТОВСЬКОГО.

В наслідок парцеляції в рр. 1919—1935 створено 135.000 нових господарств і 63.000 робітничих, ремісничих та урядничих загород. Коло 132.000 парцелями доповнено карловаті господарства. Числячи 6 осіб на одно господарство в нових 135.000 господарствах — коло 800.000 осіб придбало постійні варстати праці. Від цього числа слід відчислити коло 20.000 господарств форналів, які вже раніше працювали і невідоме число родин двірської служби, яка не

найшла праці. В господарських умовах Польщі дальша парцеляція двірських обшарів є на думку мін. Понятовського господарською і суспільною konieczністю, щоб зі землі добути можливо як найбільше продуктів та щоб ті продукти дісталися до рук як найбільшого числа людей. Це тим більше конечно, що суспільний дохід малого господарства є значно більший як великого земельного господарства. Рівнобіжно з парцеляцією слід переводити і комасацію та меліорацію. В рр. 1918—1935 скомасовано 589.000 господарств з простором понад 4 міл. га. Тепер комасують річно 75.000 га, а коло 4 міл. га где ще на комасацію. З комасацією тісно вяжеться меліорація — відводнення мокрих і багнистих ґрунтів і сіножатей. Річно відводнюють коло 60.000 га, але ця акція назагал ще за слаба.

КОЛЬОНІЗАЦІЙНІ ПЛЯНИ УРЯДУ.

Закон про виконання земельної реформи передбачує 200.000 га земельних ужитків під парцеляцію. Тої цифри не вичерпується вже від ряду літ. Тому на цей рік призначив уряд додатково 27.000 га на примусову парцеляцію, у великій більшості у Східній Галичині.

На 1937 рік уряд передбачує збільшити парцеляцію до 120.000 га. Мін. Понятовський є сторонником кольтонізації наших земель і як бачимо з його слів, кольтонізацію хоче переводити у прискішеному темпі, підчеркуючи, що уряд хоче збільшити осадничу (кольтонізаційну) парцеляцію, як і на заході. Уряд передбачує збільшення осадничої акції у воєвідствах: люблинським (Холмщина), тернопільським, львівським і волинським, при чім кольтоністів будуть брати головно з перенаселених повітів львівського воєвідства (ними є на думку уряду мазурські повіти на захід від Сяну) і з чисто польського келецького воєвідства. Отже урядова заповідь нової повені кольтоністів на українські землі!

Уряд збільшить нагляд над приватною парцеляцією тому, що в багатьох випадках ведуть т. зв. дику парцеляцію себто без дозволу, або незгідно з умовами дозволу і наражують парцелянтів на страти. Міністерство при цьому не думає заступати приватної парцеляції урядовою, бо це було би невикональне із фінансових і організаційних оглядів.

КОЛЬОНІЗАЦІЯ І ПОЛЬСЬКЕ ГРОМАДЯНСТВО.

Загал польського громадянства і її речник польська преса є за тим, щоби на українських землях як найскоріше і як найбільше посилено кольонізацію спровадженням зі заходу польським елементом. Такої кольонізації домагався на своєму зїзді у Львові літом 1936 р. Звйонзек Офіцерув Резерви, в жовтні 1936 р. загальний зїзд Товариства Школи Людовей у Кракові — обі дуже впливові у Східній Галичині польські організації, — і ціла низка інших польських організацій та поодиноких польських політиків і діячів. Голосять вони гасло: „ні пяди землі в українські руки“ і голосно домагаються спровадження мазурів на українські землі, щоби у цей спосіб збільшити число поляків на „кресах“. Господарські і соціяльні огляди їх зовсім не інтересують, хоч такою акцією працюють вони в дійсності виключно в користь совітів, приготовляючи пригожий ґрунт під революційні настрої, що для Польщі може скінчитися катастрофою.

Є однак серед польського відповідального громадянства і критичні голоси щодо доцільности урядової кольонізаційної політики на українських зем-

лях. У першу чергу слід піднести голос колишнього прем'єра з вшехпольського табору проф. Влад. Грабського, поміщений недавно в „Бунті Млодих“ як інтерв'ю. Цей видний польський політик і не наш прихильник, з річевих господарських причин (нечуване перелюднення нашого села) заявився проти кольтонізації. Ще ясніше і відважніше виступив проти кольтонізації українських земель граф Стан. Лось рівнож на сторінках „Бунту Млодих“ не тільки з господарських, але й політичних та соціальних причин, передбачуючи, що переведення кольтонізації спричинить автоматично поширення і скріплення комунізму і то не лише серед українського, але і серед місцевого польського сільського населення. Запас землі є незначний і число польських кольтоністів не може бути велике. В додатку прийде кольтонізаційний елемент бідний, вічно невдоволений і непевний свого завтра супроти ворожої до них постави місцевого населення. Потребувати він буде безнастанної допомоги від уряду, якої уряд йому не зможе дати, а це скріпить невдоволення кольтоністів з уряду і при першій нагоді продасть він свою землю місцевим селянам, як це зробиле вже багато кольтоністів.

ЗАГРОЗА КОЛЬОНІЗАЦІЇ І ПОТРЕБА ОБОРОНИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ.

Поширення кольонізації українських земель маємо вже з урядової сторони. Зрештою практика урядових чинників, що співділають при виконанні земельної реформи, і так не допускала наших дрібних хліборобів до поширення варстату праці шляхом купна землі при парцеляції. Після перестарілої статистики з 1921 р. на українських землях в Польщі було тоді коло один мільон карловатих господарств при запасі землі коло 1,600.000 га. За останні 15 літ цей запас вільної землі в наслідок парцеляції і осадництва зменшився приблизно до пів мільона гектарів, що ніяк не вистарчають до сяк-так можливого аграрного оздоровлення існуючих вже місцевих дрібних і карловатих господарств. Місця на кольонізацію чужим елементом у нас не було і нема!

Загроза йде тепер на нас велика і ми мусимо стати всі до оборони рідної землі, щоб вона в цілості дісталася в руки місцевого населення, яке кольонізацією є загрожене навіть у свому фізичному існуванні. Наш протест проти нових кольонізаційних затій мусить бути однодушний і не можемо допустити, щоб наш селянин конав у нужді і став погноєм для чужих.

3. Порай.

Голод землі.

ЗАМІРЕНА ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА.

Згідно з оповістками й зарядженнями урядових чинників, у найближчому часі буде на наших галицько-волинських землях у Польщі здійснювана етапами земельна реформа. Кожного року буде з існуючого в нас земельного запасу (землі обшарників, фільварки, земельні посілости держави, тощо) призначувана більша кількість землі до розподілу.

Як має бути здійснювана ця земельна реформа? Чи вона доцільна? Як маємо до тієї справи ставитися?

Шеста постанова Центрального Комітету УНДО з дня 26 вересня 1936 р. винесена в аграрній справі не дурно стверджує, що **аграрні відносини на українських землях у Польщі є такі жахливі, що не дозволяють, в ніякому разі на якенебудь наділювання цією землею кольтоністів зпоза цих територій**". Осьтак, одно із найважніших наших завдань полягає в тому, щоби пе-

ревести рішучу боротьбу за справедливе застосування заміреної на наших землях аграрної реформи.

ЛИХИЙ АГРАРНИЙ УСТРІЙ НАШИХ ЗЕМЕЛЬ.

Сама по собі земельна реформа є на наших галицько-волинських землях вже від давна пекуче потрібна! Річ у тім, що земельний устрій, який тепер на цих наших землях панує — справді один із найгірших на світі. Цей устрій потрібно нерозумний та несправедливий. Він несправедливий передовсім тому, що кривдить міліонові маси мало-земельного й безземельного селянства на користь великої земельної посілости. Подруге, цей земельний устрій нерозумний через те, що занадто багато гутешньої нашої землі відводить під непродуктивні управи, і по третє, він несправедливий та кривдячий також і тим, що знехтовує слушні вимоги українського національного елемента. Якщо замірена земельна реформа має принести успіх і полегчу на аграрному відтинку, то мусить в однаковій мірі узгляднити всі три вище вичислені недомогання. Тимчасом існує дуже поважна

загроза, що ця реформа буде переведена по таких лініях, що наведених вгорі наших вимог не вдоволить і через те, не тільки не поправить існуючого жахливого устрою цих земель, але його значно погіршить і загострить.

ЩО ХОЧУТЬ ПОЛЯКИ ЦІЄЮ ЗЕМЕЛЬНОЮ РЕФОРМОЮ ОСЯГНУТИ?

Заповіджена через урядові чинники земельна реформа має виглядати передовсім у той спосіб, що на наші галицько-волинські землі має посунути з корінної Польщі маса нових кольоністів. Дві речі хочуть поляки через те осягнути: **Поперше**, відтяжити свої корінні землі від аграрного перенаселення. І **подруге** — й що для поляків ще важніше! — відсуваючи великі маси свого безземельного й малоземельного селянства на схід, осягнути на східніх окраїнах Польщі польську національно-етнографічну більшість.

ПОЛЬСЬКЕ СЕЛЯНСТВО НАТИСКАЄ.

Польща має на своїх корінних землях тепер справді немалі труднощі зі своїми збіднілими й до краю огірченими селянськими масами. В декотрих во

евідствах і центральних повітах Польщі польське селянство не має просто з чого жити. Не вистарчає землі, не вистарчає хліба, нема що робити зі зайвими руками й зайвими ротами. В останніх роках щораз більше множилися в Польщі соціяльні селянські неспокої, страйки, демонстрації, нераз криваві заворушення. Славні є під цим оглядом особливо-ж деякі мазурські околиці Західньої Галичини, де вже кілька разів доходило до кривавих „рабацій“. Незадоволені селянські маси натискають на уряд, домагаються землі, праці й хліба. Це загальне незадоволення польського селянства використовує саме тепер дуже зручно партія польських людовців, (Стронніцтво Людове), яка намагатеься організувати невдоволених, щоби через них дістатися в Польщі до влади. Людовці пробують — декуди навіть з успіхом! — закидати сіти на українське селянство, дарма, що важко собі взагалі уявити більшого ворога українського селянства, як саме рух польських людовців. Річ у тім, що саме людовці перші виписали на своїм прапорі, що рятунок польського селянства передовсім у тому, щоби масово переселити польські безземельні маси на наші галицько-волинські землі,

УКРАЇНСЬКІ „ДИКІ ПОЛЯ“.

Пересічний поляк — все одно, селянин чи інтелігент — уявляє собі ще й досі, що на східніх „кресах“ Польщі сьогодні відносини все ще більш-менш такі, як вони бували на українських землях перед 300 і більше роками! Уявляється полякам зі заходу, що наші землі щось немов „дикі поля“, широкі, безкраї степи, що місця, землі й простору в нас досить, що можна переселити на наші землі десятки й сотні тисяч нових кольоністів, без того, щоб через те місцеве населення могло потерпіти якунебудь кривду. Ба! мало того! Є дуже багато таких поляків, що уявляють собі оті „креси“ так, що тут живе напів дика людність, всякі чабани, пастухи, череміси, лемки, гуцули, українці, поліщуки, одним словом — справжня людська каша, в яку поляки повинні внести лад, культуру, поняття законности і права! Але перше всього, нема поляка, який не думав би, що на наших землях є сьогодні так само багато місця на широко закроєну кольонізацію, як ще було перед 300—400 роками місце для десятків тисяч польської шляхти, яка в часах злуки Литви й Русі з Польщею посунула з Польщі масово на українські землі.

Але яка наша справжня дійсність? Чи справді в нас „дикі поля“? Чи справді є де примістити сотні тисяч нових кольтоністів? Чи справді може це статися без кривди для тутешнього нашого населення?

Сувора правда вимагає сказати, що сьогодні галицько-волинські землі і без нових кольтоністів є безумовно одними із найбільш густо заселених територій світа! Майже ніде нема такої страшної тісноти, як у нас. Лише в завойованій японцями селянській Кореї і в деяких провінціях Китаю панує по селах такий самий стиск, як сьогодні в нас. Але даймо заговорити числам!

СТАТИСТИКА ПЕРЕНАСЕЛЕННЯ НАШОЇ ЗЕМЛІ.

Є сьогодні у світі країни, в яких на 1 квадратний кілометр землі випадає більше, як 200 мешканців. Одною з таких країн є наприклад Бельгія, також Люксембург, деякі частини північної Англії, також деякі частини західної Німеччини. Проте, помимо великого перенаселення, людські маси в цих краях не бідують. Секрет справи у тому, що це не є аграрні, але упромисловлені країни. Подавляюча більшість населення

цих країв живе по містах, працює по варстатах і фабриках, виробляє всякі промислові продукти, продає їх по цілому світі і з цього утримується. Тимчасом земля — це не фабрика з машинами, яка довільно може помножувати свої продукти*). І коли в **промисловій** країні 100 чи 200 людей, які живуть на одному квдр. клм. можуть зі своїх фабрик добре вижити, то тих самих 100 людей, замешкалих на 1 кільом. квадратів в **аграрній** країні є вже суспільним нещастям. Наші землі в Польщі є майже цілковито неупромисловленою аграрною країною, якій вже не багато бракує до того, щоб на 1квдр. кільометер випадало 100 людей до виживлення. А саме: На 1 квдр. кільом. випадає в нас мешканців: у Львівщині — 109 мешк., в Тернопільщині — 97, у Станіславівщині — 88, на Волині — 58, в Холмщині — 66, на Лемківщині — 56, на Поліссю — 34. **Пересічно, на 1 квдр. кільометер нашої землі випадає понад 80 мешканців!**

На всіх галицько-волинських землях у Польщі, що їх — як відомо — в

*) Статистичні заповідання у цій статті спираються на дані зачерпнутих з книжки інж. **Евгена Храпливого**, п. з.: „Сільське Господарство Галицько-Волинських Земель“. — Львів, 1936. Ст. 348. Накладом „Просвіти“.

подавляючій більшості замешкує українське населення, є кругло **один мільон і триста п'ятьдесят тисяч** окремих сільських господарств. З того в самій Галичині є 833.000 сільських господарств. Статистика подає, що пересічно з кожного господарства на наших землях мусить вижитися й утриматися селянська родина зложена найменше з 5—7 людей.

Така є вимова суворих цифр. Як бачимо, до свободи й простору й до романтики „диких піль“ у нас справді дуже далеко! Як на так страшно перенаселеній землі має зміститися маса нових кольтоністів? З чого вони мають жити й вижити свої родини? До чого нас врешті доведе отаке щораз більше роздріблювання тутешньої управної землі? Який пожиток матиме наш край з того, що намножиться ще кількатор тисяч 2, 3, 4 і 5 моргових дрібних, голодуючих господарств?

НУЖДА НАШИХ КАРЛОВАТИХ ГОСПОДАРСТВ.

У Східній Галичині є понад 833.000 сільських господарств. З цих 833.000 понад 60 процент, отже далеко понад

пів мільона господарств має менше як **три морги** поля! Напр. в Станиславівщині малі карловаті господарства нижче трьох моргів займають понад 70% усіх тамошніх сільських господарств! Оскільки ж втягнути до рахунку також Волинь, Холмщину й Полісся, то статистика доказує, що з мільона й триста п'ядесяти тисячів сільських господарств на усіх галицько-волинських землях без мала половина — 46% — отже яких 650.000 господарств мають менше як три морги поля. Як бачимо перед нами величезна маса нашої сільської бідноти, ок. 650.000 українських родин, — які мусять вижити себе й дітей з небувало роздріблених карловатих кусничків землі.

Не треба багато й казати, що життя 5 до 7-голової родини на трьох моргах поля це — властиво — ні смерть, ні життя. Продукту з цього шматка землі не вистарчає, щоби як слід наїстися, але його ще вистарчає, щоби не вмерти. Життя многоголової родини на трьох моргах ґрунту — а це є життя майже половини всіх українських родин у Польщі! — властиво не життя, а чисте зоологічне, майже звірське животіння, в якому нема на ніщо інше місця, як ще тільки на те, щоби з дня на день

борикатися за свій голий матеріальний прожиток. В умовинах **такого** матеріяльного „існування“ нема місця, ні думки, ні гроша, ні заінтересування для таких справ, як національна свідомість, як культурне будівництво, як патріотизм, книжка, газета, політична партія, вкладка до товариства, тощо. Таким чином вся ота бідняцька, прибита злиднями, занята боротьбою за сам тільки фізичний прожиток етнічна українська маса попросту випадає з рядів **активних** членів у рямцях освідомленої нації. Все це люди „тутешні“, чорна сільська біднота, в якій існуванні боротьба зі щоденними злиднями займає таке величезне місце, що вже ніякого більше місця не залишається ні на Україну, ні на Польщу, ні взагалі якийнебудь вищий тип освідомленого збірнотного життя. І коли в нас безнастанно говориться і повторюється збиту фразу, що „нас у Польщі більше як 7 мільонів“, то від тих „7 мільонів“ треба сьогодні практично відчислити щонайменше добру половину, отже усіх цих бідняків, які не мають коли думати про те, якої вони національності, бо перед ними інше й важче питання: **голод!** Є це все покищо політично мертве тіло нації, занадто прибите до землі, щоб стати його було

на життєві пориви вищого порядку. Зробити їх усіх **свідомими** членами національної спільноти можна тільки по дорозі через піднесення економічного рівня їх злиденного життя.

НАШ СІЛЬСЬКИЙ „СЕРЕДНЯК“.

Другою категорією сільських господарств є на галицько-волинських землях так звані „середняки“, себто господарі, які мають господарства середньої величини. В нас середняк це господар, який має у своїм володінню управний простір від трьох до сім моргів. Того роду середніх сільських господарств на галицько-волинських землях є коло 34%, себто кругло 440.000. Отже знову: є на наших землях коло 440.000 селянських родин, які мусять проживати на управнім просторі від 3 до 7 моргів. З цього простору вже лекше вижити родину зложеною з 5 до 7 членів, як з карлова-того 2 до 3-моргового господарства. А проте: **який** рівень життя може досягнути селянська 5, 6, чи 7-голова родина, яка не має до свого розпорядження більше як 4, 5, 6 а найвище 7 моргів поля? На які культурні потреби та їх заспокоєння вона може собі дозволити?

Яка може бути на такому господарстві продукційна надвишка, отже те, що залишається родині по заспокоєнню її зоологічних потреб, а що можна було би зужиткувати на життєві цілі вищого порядку? Не залишається майже нічого, або принайменше — дуже мало! Отже й наш середній господар, якщо хоче більш-менш пристойно вижити, мусить собі помагати фірманкою, наємними роботами, мусить промишляти всяким сільським ремеслом, навіть дрібною торгівлею.

НАШІ ЗАМОЖНІ СІЛЬСЬКІ ГОСПОДАРСТВА.

Врешті на верху стоять в нас по селах заможні господарі, що їх большевики називають звичайно „куркулями“ або „кулаками“. Коли на просторах давньої царської Росії було чимало заможних селян, які мали нераз по 300, 400, 500 і більше десятин землі — то їх з виправданням можна звати „кулаками“. Такий запас землі дає господареві до рук справді неабияку силу! Але, що в нас є „кулак“? Це господар, який має 7 до 25 моргів поля. Таких господарів є на **всіх** галицько-волинських землях коло 18%. Тут треба зробити одно сут-

теве розрізнення. Порівнююче досить багато таких господарств є в нас на Волині. Зате їх дуже мало в Галичині. А саме: в Галичині на кожних 100 господарств знаходиться лише 9 „кулаків“. І лиш про цих так мало численних наших людей можна з деяким виправданням сказати, що це наші національні „багатії“, наша земельна аристократія. Правда, — коли отакого нашого галицького „кулака“ на 10 чи 15 моргах прирівняти до багатого селянина на передвоєнній Великій Україні або до фермера в Америці чи навіть до заможного „бауера“ в Німеччині — то при них наші „кулаки“ виглядають радше як жебраки. Але в наших відносинах 10, 15, 20 чи 25 моргів управної землі — це вже фортуна! Це вже найвищий рівень життя, що його осягає на галицько-волинських землях **масовий** українець. І вкінці, є лише 1% — дослівно: **один** процент! — таких українських сільських дук та магнатів, що мають в нас господарства понад 25 моргів, доходять до 100 — і переходять понад 100. І знову ж трошки кращі є ці числа для Волині, де і населення трохи рідше і де землі порівнююче більше.

І щойно на цім „кулацькім“ рівні, щойно між цими 9-ма „кулаками“ на

кожних 100 наших сільських родин можна говорити про якесь уже пристойніше, більш-менш людське життя. Щойно на цім рівні може найтися місце на такі речі, як якась вища культурна потреба, якесь життєве заінтересування вищого порядку, якісь суспільні аспірації; щойно тут починається верхня площина людського існування, де голод перестає бути паном життя й смерті людини. І коли в нас говориться про „отяжілість“ української етнічної маси, про неповоротливість українського селянського живла, то ніколи не треба забувати, що в нас є лише 9—10% таких, які мають матеріальну **можливість** жити життям вищого порядку.

Запам'ятаймо добре ті страшні, ці так попросту розпачливі наші національні життєві числа: у сумі, **коло 85% українських сільських господарств в Польщі має кожне менше як 7 моргів поля.** Але всі вони — бідняки, середняки чи „кулаки“ — все ще бодай до деякої міри можуть називатися **посідачами**, бо вони все ще закріплені й привязані до своїх **власних** 2 чи 3 чи 4 або 5-тьох моргів поля. Але опріч них є на цих наших галицько-волинських землях понад 200.000 українських родин, які не мають взагалі ніякого власного ґрунту,

які є найсправжнішим, позбавленим усякої власности сільським пролетаріатом — і вже навіть не пролетаріатом, але 5-тим суспільним станом, пролетаріатом від пролетаріату. Все це верства форналів, сільсько-господарських робітників, поденників, халупників, наймитів, „барабів“, „батраків“, „бойків“ і як їх ще всяко в нас називають. Є їх в нас коло 1 міліон. Це ті, що виживають на наших селах **при** інших карловатих господарствах, при наших середняках і „кулаках“ — а передовсім, — живуть з наємної праці при панських дворах.

Для цілої тієї бідноти, для цього українського безземельного й малоземельного пролетаріату, для усіх цих так голодних на землю наших сільських мас нема землі й нема доступу до парцеляції! Але земля має найтися в нас для чужосторонньої кольтонізації!

СКІЛЬКИ УПРАВНОЇ ЗЕМЛІ МАЮТЬ УКРАЇНЦІ В ПОЛЬЩІ У СВОЇМ ПОСІДАННІ?

Виринає питання: який простір займає на наших землях ота маса здебільша карловатих, дрібних, середніх та небагатьох заможних українських госпо-

дарств? Статистика дає відповідь ще страшнішу від усіх попередніх: **ота велитенська маса українських, дрібних малих і середніх господарств займає на всіх галицько-волинських землях лише 22% — дослівно: двацять два процент! — усієї тутешньої управної землі!** Інакше: майже $\frac{4}{5}$ існуючих на цій нашій землі сільських господарств, на яких живе $\frac{4}{5}$ усього тутешнього українського населення займає лише $\frac{1}{5}$ — дослівно: **одну п'яту частину!** — усієї тутешньої землі. Решту займають польські господарі, посілости держави, всяких прилюдних установ, і передовсім — польські обшарники. Далі ця статистика каже, що великі й середні землевласники, дідичі й магнати, як відомо здебільша поляки, займають на галицько-волинських землях понад 46% усієї тутешньої землі.

Осьтак, українська людська маса, наш нарід може назвати лише одну п'яту тутешньої землі **безпосередньо своєю!** Це значить, що в перебігу історії нашу людську масу зіпхнуто різними способами на одну п'яту частину тієї землі, — і з тієї одної п'ятої частини має вижитися й взагалі вижити ок. 6 мільонів українського населення. В того роду умовах нема ніякого дива,

що простір, що його займають українці в Польщі є незвичайно густо заселений, люди в нас дусяться на купі, ледви можуть прожити. Чи вільно взагалі оту збіднілу людську масу ще називати — **селянами**? Ледви, бо це радше кулі, білі мурини; не нарід, а радше безпросвітня **чернь**, у якій — щоби прожити — люди йдуть працювати на лан по 12 і більше годин денно за 25 грошів або жати за 26 сніп, як це бувало в різних місцевостях Галичини в літі цього року. У висновку, ота наша людська селянська маса робить вражіння немов би велитенської, полумерлої, майже нерухомої амеби, що припавши до цього малого шматка рідної землі лише з величезним трудом висмоктує з неї стільки поживи, щоби втримати при мізерному житті свої поодинокі клітини.

ДЖЕРЕЛО ПОВСТАВАННЯ Й ЗРОСТУ РЕВОЛЮЦІЙНИХ НАСТРОІВ.

Зайве й широко узасаднювати, що в того роду умовах треба зробити щось одно з двох: **або** — відпровадити людську надвишку зі сіл до міст, т. зн. взяти надмір сільського населення до фабрик, до торгівлі й промислу, до ре-

месла, до ріжного роду модерних професій і занять, **або** — перевести аграрну реформу, то зн. розпарцелювати поміж безземельні й малоземельні селянські маси всякого роду велику земельну посілість. Бо зайве теж широко узасаднювати, що осьтаке величезне перенаселення й збідніння села врешті-решт мусить довести до голоду, темноти, некультурности, а за тим, мусить стати причиною соціяльних неспокоїв, поширення суспільної ненависти, бажання пімсти, словом: мусить стати **Джере-лом большевизації!** Наше село поволі й постійно, але щораз більше починає уподібнюватися до замкненого кітла, в якому збирається щораз більше пари. Надмір тієї пари треба конечно кудись відпроваджувати, якщо хочеться уникнути вибуху. Нехай ніхто не віддається самообманові, що загострення політичних настроїв українського села, отже велика популярність на нашому селі всяких різких націоналістичних і комуністичних гасел є спричинювана лиш тільки хитрою роботою „платних агітаторів“. Всякі радикальні гасла находять послух і популярність передовсім тому, що існують для цього обективні соціяльні умовини, існує на селі очікування й сподівання, що щось змінитися мусить,

що так як є, далі бути не може, що треба поправи, що треба заходів, щоб існуючий нездоровий стан усунути. І чим довше триває такий стан, чим менше є познак, що власть імуці змінять ці нездорові відносини добровільно шляхом поступової й законної реформи, тим більше поширюються настрої й кличі, що зміна цих відносин може наступити лише шляхом революції, шляхом насильного політичного й соціального перевороту! Найкращим націоналістичним або комуністичним агітатором на нашому селі не є ані прислівний український „студент-революціонер“ ані той чи інший агент „людового фронту“ — але перше всього нужда нашого села, отже безвиглядність селянина щось зробити зі своїми 4 чи 5 дітьми, ота його неспроможність вижити, одягнути й забезпечити зі своїх 2 чи 3 чи й 5-тьох моргів поля власну родину. І наш селянин загнаний в таке безнадійне положення вкінці дає, бо **мусить** давати послух усім тим, які обіцяють зміну, — або принайменше твердять про себе, що показують дороги до інакшого і кращого життя.

СКІЛЬКИ Є В НАС ЗЕМЛІ ЗДАТНОЇ ПІД ПАРЦЕЛЯЦІЮ?

Тут знову повернемо на хвилинку до чисел і статистики. Вона конечно потрібна для того, щоби зрозуміти наше правдиве суспільне положення. Отже так: в 1921 році — перед 15 роками! — коли польський сойм вперше ухвалив а уряд почав переводити земельну реформу, на наших землях було ще ок. 1,600.000 гектарів вільного земельного запасу пригожого для парцеляції. За минулих 15 років повільна парцеляція й кольтонізація зменшила цей запас більше як на половину. Лише дуже незначна частина тієї вже розхопленої землі дісталася в українські руки. Сьогодні залишилося на наших землях ще найвище 700.000 га землі, що їх можна би вжити для розділу між місцеві карловаті й потребуючі доповнення малі сільські господарства. Коли зважити, що на галицько-волинських землях таких господарств є около 650.000, то всього запасу землі заледви вистарчає, щоби додати до тієї маси дрібних господарств по гектарови або найвище по півтора гектара землі. Якби розпарцелювати між місцеве селянство цих „зайвих“ 700.000 гектарів, то це на

якийсь час облегчилоб ситуацію. Розуміється, булоб найкраще, колиб на цих „вільних“ 700.000 гектарах можна було заснувати нових 180.000 4-гектарових господарств, отже створити для 180.000 місцевих хліборобських родин можливости прожитку. Можнаб було і конечно **требаб** було обділити тією землею місьцеве безземельне селянство, увласнити тутешню фільварочну службу, т. зн. бодай до деякої міри заспокоїти вимоги безземельної маси нашого сільського пролетаріяту.

„АНІ ОДНА ПЯДЬ ЗЕМЛІ В УКРАЇНСЬКІ РУКИ“.

Тимчасом паде клич: „ані одна пядь землі в українські руки“! Цих „зайвих“ 700.000 гектарів має бути **скольонізованих** між чужих пришельців. Вдобавок, все це має статися всупереч виразній волі закону, який каже, що при переводженні земельної реформи існуючий в нас запас землі має бути в **першу чергу** ужитий на доповнення карловатих й оздоровлення та побільшення дрібних місцевих сільських господарств! **Розподіл і кольонізація** цих рештуючих 700.000 гектарів між пришельців зі заходу буде на ділі у найвищій мірі

протизаконним, незгідним з правними постановами, суто політичним актом. Таким чином, обороняючися перед кольтонізацією стаємо виразно на ґрунт права, не вимагаємо від влади нічого більше, як тільки дотримання власного закону. Треба ствердити, що ось так сьогодні ломлять закон не ті, які домагаються парцеляції існуючого в нас земельного запасу між **місцеве** населення, але вперше всього всі ті, які для своїх політичних цілей хочуть виключити місцевих селян від участі в парцеляції. Але з ломання власних законів ніколи нічого доброго ще в ніякій державі не вийшло.

ПОЛІТИЧНІ Й СУСПІЛЬНІ НАСЛІДКИ КОЛЬОНІЗАЦІЇ.

Як було сказано на початку цих статей, **дві** речі хочуть досягнути поляки здійснюючи на наших землях кольтонізацію. **Поперше:** хочуть досягнути на східних окраїнах Польщі польську національну більшість. **Подруге:** хочуть відтяжати свої корінні землі від аграрного перенаселення. Запитуємо тепер: чи користі, що їх сподіюється поляки від тієї кольтонізації вирівняють їм ці шкоди, що

їх в остаточнім підрахунку **мусять** при здійснюванні свого заміру понести?

КОЛЬОНІЗАЦІЯ НЕ ДАСТЬ ПОЛЯКАМ БІЛЬШОСТІ.

Як вже знаємо, запас землі здатної під парцеляцію є в нас дуже не великий. Він сьогодні виносить ок. 700.000 гектарів. Коли навіть приймемо, що уряд віддасть під парцеляцію **всі** існуючі в нас більші земельні об'єкти, отже також ці простори, що їх закон наразі ще звільнює від парцеляції, — то і в цьому крайньому випадку ледви чи зможуть більше „витиснути“ під кольонізацію як **один мільон** гектарів. Таким чином навіть найбільш видатна кольонізація не зможе осадити на цих наших землях більше, як ок. 200.000 нових польських родин, т. зн. ок. одного мільона душ. Аби як спекулювати — більше не „влізе“. Але колиб справді й поталанило полякам переселити при величезнім зусиллю й мільярдівім накладі гроша на наші землі цей один мільон поляків — то й тоді більшості все ще не осягнуть. В найкращому разі можуть лише тут і там зрівняти на малих клаптиках землі кількість польського насе-

лення з українським. Але рішачого значіння це для національного характеру цілоти тих земель мати не буде. Щоб і не робили — **більшість на цих землях була, є, й на віки залишиться українська!** Це тим більше, що сильно бемо поляків більшою плідністю нашого національного живла. Те, що добудуть сьогодні кольонізацією — напевно втратять завтра з огляду на більшу плідність українців. У висліді, процентове відношення обидвох національностей залишиться на цій землі старе. Польські знавці тієї справи й самі стверджують, що навіть при найбільшій натузі, кольонізація цих земель польськими пришельцями поправить чисельну силу поляків на цих землях найвище на 4%.

КОЛЬОНІЗАЦІЯ СПРИЧИНИТЬ ПОСИЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ НЕНАВИСТИ.

Отже **більшости не осягнуть!** Але зате змобілізують проти себе цілу місцеву українську національну стихію, викличуть почуття важкої національної кривди, ще більше закріплять в українських масах переконання, що на ділі, нема і вже хіба ніколи не зможе бути

між цими двома нашими народами ніякого замирення, що успокоєння й нормалізація польсько-українських взаємин є чистою сполудою, але що натомість істнує далі немилосерна, завзята, виснажуюча боротьба, безнастанний похід одних на других, який тим разом перекинувся з усією гостротою на земельний фронт. Нема сумніву, що таке зворохоблення українських мас, таке перепоення цих мас почуттям заподіяної кривди ні трохи не може бути для польської держави корисне. Хочемо цього уникнути. Політична користь з парцеляції є осьтак з погляду польонізаційних замірів справді дуже мала, але зате шкоди нею викликані будуть і мусять бути величезні.

КОЛЬОНІЗАЦІЯ ДЖЕРЕЛОМ ЗАГОСТРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН.

З черги запитаємо: чи може держава матиме якусь **соціяльну** користь з кольонізації? Чи справді зможе відтяжити свої центральні воевідства від селянського перенаселення? Чи справді стане державі від цього лекше, коли відсуне на схід кількадесять або й кількасот тисяч бідуючих польських родин?

Але також і тут деякі хвилеві користі, що їх дасть Польщі кольонізація наших земель ніяк не вирівнюють цих важких соціяльних шкід; що вкінці мусять прийти в майбутньому. Оцінюймо-ж справу якнайбільш холодно:

Внаслідку здійснення кольонізації всяка велика земельна посілість остаточно щезне з лиця тієї землі. Зате цілий наш край перетвориться у масу — приблизно 2 міліони! — дрібних, карловатих, малоземельних, невістарчаючих для прожитку сільських господарств. Стоїмо перед „китаїзацією“ нашого краю. Наші землі заміняться в густу шахівницю дрібних піль, нивок, ланків чи таки попросту грядок. Буде на цих „господарствах“, на цих нужденних 2 до 5 гектарових наділах кишіти й вовтузитися приблизно 8- або 10-міліонова людська маса, море людської бідноти, суспільно дуже маловертисний людський загал, втримуваний з огляду на економічні злидні на дуже низькому щаблі культурного розвитку. **Ніякої** проблеми така кольонізація на довшу мету не розв'язує! Річ передовсім у тому, що слідуюче покоління вже ніякої нової землі до розділу між себе мати не буде. Надвижка населення перед якою втікає держава, верне знову. Вже тепер розді-

люють останки. За 15—20 років, коли підросне нове покоління, воно вже взагалі не найде прожитку на „просторах“ тутешніх карикатурно покрайних і посіканих нивок і грядок. Тоді знову зголоситься до слова всемогучий ЦАР-ГОЛОД, який в дійсності не знає ні поляка, ні українця, але який має одвічно ту саму звичку — в крові й хаосі змінювати суспільний лад, який не дає людям можливостей більш-менш пристойного людського прожитку. Коли хтось заливає наші землі новими **польськими** масами і думає, що осьтак осягає спольщення тієї землі, то віддається дуже шкідливим сполудам, бо на ділі створює передумови до величезного зросту — не польськості — але **бідности** на цих землях, пролетаризує ці землі, створює на них людську чернь, маси людей голодних, невдоволених, огірчених, і то маси, які внаслідку природного приплоду постійно будуть зростати. На ділі, — кольонізація цих земель це не їх польонізація, але конечна майбутня **большевізація**. І коли сьогодні хтось таки дуже тішиться з найновіших польських кольонізаційних замірів, — то напевно тішиться найперше Кремль, червона Москва, для якої добра й користі різні руки оце почина-

ють на східніх окраїнах Польщі громади маси пального, соціального і національного матеріалу! Але з цього напевно не матиме ніякої користі ані польська ані українська національна справа. З кольонізації скористає — і вже користає! — хтось третій.

В ОБОРОНІ РІДНОЇ ЗЕМЛІ!

Всі оті „кресові“ кольонізаційні пляни й затії зроджуються в першу чергу з польського націоналістичного дурману. Хоча на ділі найбільші запаси землі пригожі під кольонізацію знаходяться на Заході Польщі, а саме в Познанщині й на Поморю, то проте, існують заміри й також практика в тому напрямку, щоби всю кольонізаційну навалу спрямовувати тільки на Схід, до нас, на наші землі. Мусимо всі — так само місцеві українці як і поляки! — стати солідарно в одну лаву в обороні тієї землі. Мусимо боронити її перед перенаселенням, пролетаризацією, обіднюванням. Мусимо боронити наш край перед тим, щоби його сільське господарство розбивано на міліни нездатних до життя карловатих господарств, мусимо боронитися перед перетворю-

ванням осілого на цій землі народу в безпросвітню, знуженнілу, зі своєї соціальної природи склонну до кривавих револьт і переворотів людську чернь. Мусимо врешті стати в обороні закону, який виразно передбачує, що весь земельний запас на цій землі повинен і має бути зужитий на доповнення й поправу нездатних до життя карловатих і малоземельних господарств таки **тутешнього, автохтонного, місцевого селянства!** Мусить піднятися могутий голос усієї нашої землі, голос доволі сильний, щоб його почули всі ті, які його почути **повинні**, а в першу чергу реалізатори тієї так само для українців як і для Польщі безмежно погубної політики!

Резолюції в земельних справах

Стверджуємо, що:

I. Земля та хліборобство є основою здорового розвитку й існування кожної нації. Тому вважаємо що справедливе впорядкування земельних відносин на перенаселених українських національних територіях у Польщі є першою й найважливішою справою для нашого народу.

II. Аграрні відносини на українських землях у Польщі стали в останньому часі просто трагічні, коли зважити, що українське село криє в собі коло 60 процент карловатих господарств нижче 2-ох гектарів та коло 30 процент від 2—5 гектарових малоземельних на яких мусить жити кругло 90 процент усього хліборобського населення. Тому нема на наших землях місця на чужосторонню кольонізацію.

III. Право на землю української національної території, що її від віків управляв та управляє місцевий селянин,

чи то як власник господарства, чи то як працівник на ланах великої власности, є природним правом, якого зломання для політичних протиукраїнських цілей не може бути й ніколи не буде призна-не українським селянином та цілою українською нацією.

IV. Стаючи незрушно на засаді приватної власности, яка є фундаментом існування здорового хліборобського стану, якнайбільш рішуче заявляємося проти всякого роду вивласнювання українських селянських мас із приналежної їм рідної землі. Особливож виносимо тут якнайбільш різкий протест проти політики червоної Москви, яка не тільки поневолила Україну політично й національно, але теж погнобила її соціально, здійснюючи на великоукраїнських землях т. зв. колективізацію, себто масове вивласнення цілого українського селянства з його землі. Ця політика Москви обернула Велику Україну в страшну руїну, винищила голодом і засланням міліони українського населення і вільне колись українське селянство обернула в робучий інвентар совітської держави.

V. Не сходячи зі становища, що аграрні справи нашої землі повинен упо-

рядкувати Галицько-Волинський Союз автономічної української території в Польщі, збори домагаються від Уряду:

1) переведення сусідської парцеляції в користь місцевого хліборобського населення;

2) припинення інструкцій та розпорядків про непродавання землі українцям та віддавання її в руки колоністів;

3) признання концесії на Український Парцеляційний Банк;

4) припинення дотацій на військову й цивільну колонізацію;

5) справедливого розподілу кредитив на купівлю землі, комасацію та меліорацію.

VI. Закликаємо сьогодні увесь український загаль до відпору нових колонізаційних намагань та взиваємо наше селянство видержати на найважливішому відтинку боротьби за національне самозбереження, — отже на відтинку боротьби за належну йому землю на його Батьківщині.

Випозичальна книжка
 «ЮМАРАГД»
 Львів, вул. Косцюшка 1

Тільки в „Народній Торговлі“

купите все свіжі здорові й смачні

Харчеві продукти:

муку, крупи, цукор, мід і мак, олії, оцет, гриби, порошки до печива;

Кольоніяльні товари:

каву, чай, какао, риж, саго, оріхи, родзинки, мигдали, перець, гвоздики;

Предмети господарські:

вощину, віск, шнури, карук, синій камінь, глявберську сіль;

Предмети домашнього ужитку:

мило, соду, крохмаль, сірники, свічки, нафту;

Вуголь і дрова: вагоново і тонами;

Предмети косметичні: мильця, зубні пасти, кольонську воду;

Насіння: рослини полевої культури, городини і квіток.

Земельний Банк Гіпотечний

Акційна Спілка.

Львів, вул. Словацького ч. 14.

Телефон ч.: 203-82, 252-92. — Телеграфічна адреса: Землебанк, Львів.

Кonto в ПКО (Варшава) ч.: 149.000.

Кonto в ПКО (Львів) ч.: 500.170.

Виконує всякі банкові чинности. — Переводить інкасо в усіх місцевостях у краю й на чужині. — Купує і продає цінні папери, девізи, валюти по курсі дня на найкорисніших умовах. — Полагоджує перекази за границю до всіх місцевостей світа. — Приймає й виплачує вклади в злотих і злотих у золоті, та в долярах на біжучий рахунок.

Користь з молочної господарки

будете мати лиш тоді,
якщо вести її будете по
вказівкам і під доглядом

української молочарської централі

Маслосоюзу

ЛЬВІВ, Б. ГЛОВАЦЬКОГО Ч. 23.

Пам'ятайте

що Вашим обов'язком є уживати
тільки вироби кооп. фабрики

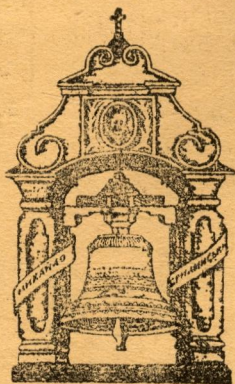
„СУСПІЛЬНИЙ ПРОМИСЛ“

ЛЬВІВ — БОГДАНІВКА 30

цикорію „ЛУНА“, солодову каву
„ЛУНА“ і підмінку кави „ПРАЖІНЬ“.

бо їх виробляється з найкращих сирівців,
виплєканих українськими руками.

СМАЧНІ! ——— ЗДОРОВІ! ——— ПОЖИВНІ!

Краса і гордість парохії —
церковні дзвони

Коли хочете мати добрі
дзвони замовляйте в оди-
нокій українській ліярні

Михайла Брилинського

Львів, вул. Замарстинівська ч. 41

тел. 263-56.

За витривалість дається
гваранцію на 25 літ.

Умови приступні.

Сплата ратами.

Одна з численних подяк, якими фірма може похвалитися :
Високоповажаний Пане!

Ми підписані складаємо Вам щирю подяку
за вилятий Вами дзвін для нашої церкви
в 1935 р. Всім парохіянам сподобався, бо є
артистично зроблений, а голосом є допасова-
ний до попереднього дзвона, що при дзвоне-
нню творить відповідну гармонію.

Літовищі, 10. II. 1936.

В. Мартинюк (дяк)

Г. Мартинюк

В. Черничка.

Штучні погної

Насіння

Господарські машини

і приладдя

найліпше купити

В ЦЕНТРОСОЮЗІ

Львів, вул. Зіморовича ч. 20 і 22.

2 руб 10 коп

РА 201

(1986)

Хто хоче пізнати наше сільське господарство
Хто хоче мати про нього тисячі чисел і даних
Хто хоче других поучати про господарські
справи, мусить мати книжку:

ЕВГЕН ХРАПЛИВИЙ

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

348 стор., 229 таблиць, 17 діаграмів, 3 мапи.

Ціна тільки 2-50 зол.

Пересилка 50 сот.

У книжці такі розділи: 1. Простір і населення. 2. Підсоння і природні та господарські смуги (стрефи). 3. Розділ ужиткової площини. 4. Обріб ріллі та плекання ґрунту. 5. Сіножаті і пасовища. 6. Сади та огороди. 7. Лісові ґрунти. 8. Невжитки та інші ґрунти. 9. Плекання сільсько-господарських тварин. 10. Пасічництво — рибальство. 11. Земельний устрій.

Необхідна книжка-підручник для господарських відчитів і курсів, повинна бути у бібліотеці кожного товариства, у руках кожного свідомого хлбороба.

Набувати у всіх українських книгарнях!

Замовляти: „Сільський Господар“,
Львів, Ринок 10.

Вірний

3027

ське Національно-Демократичне Об'єднання

7684

ЗА РІДНУ ЗЕМЛЮ

Справа кольтонізації

Д-р Степан Баран:

НАРОД БЕЗ ЗЕМЛІ — РИБА БЕЗ ВОДИ

З. Порай:

ГОЛОД ЗЕМЛІ

Львів. Бібліотека
А. УРСР

Л Ї В І В

1 9 3 6

Накладом Видавничої Спідки „Діло“.